

ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ЎҚУВ МАШҒУЛОТИДА МАҚСАДЛИ ФОЙДАЛАНИШ

Чинқулова Г.Б.

Самарқанд давлат чет тиллар институти мустақил тадқиқотчиси

Таянч сўзлар: педагогик технология, ўқув машғулоти, таҳлил, кузатув, таълим муассасалари, ривожланган мамлакатлар, таълим тизими, фан-техника, замонавий техника, технология.

Ключевые слова: педагогические технологии, обучение, анализ, наблюдение, образовательные учреждения, развитые страны, система образования, наука и техника, современные технологии, технологии.

Key words: pedagogical technologies, teaching, analysis, observation, educational institutions, developed countries, education system, science and technology, modern technologies, technologies.

Резюме:

Ушбу мақолада педагогик технологияларидан ўқув машғулотида мақсадли фойдаланиш, бунда илғор тажрибаларни татбиқ қилиш, ҳар бир фан бўйича бу соҳада аниқ режаларни тузиш ва амалга ошириш, дарслик, ўқув қўлланмаларининг янги авлодини яратиш, улар билан талабаларни таъминлаш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Малакали мутахассисларни тайёрлашда, ўқитишни ишлаб чиқаришдаги меҳнат билан қўшиб олиб бориш асосида ташкил этиш, ишлаб чиқариш талабига мос равишда мутахассисларни янги техника ва технологиянинг ютуқлари билан таништириш муаммоларининг ечимлари бўйича тақлифлар ва тавсиялар берилган.

Резюме:

В данной статье особое внимание уделяется целенаправленному использованию педагогических технологий в обучении, применению передового опыта, созданию и реализации конкретных планов в этой области по каждому предмету, созданию нового поколения учебников, учебных пособий. и их предоставление студентам. Даны предложения и рекомендации по решению проблем подготовки квалифицированных специалистов, организации обучения на основе совмещения обучения с работой на производстве, ознакомления специалистов с новой техникой и технологическими достижениями в соответствии с требованиями производства.

Summary:

This article pays special attention to the targeted use of pedagogical technologies in teaching, the application of advanced experience, the creation and implementation of specific plans in this area for each subject, the creation of a new generation of textbooks, teaching aids. and their provision to students. Suggestions and recommendations are given for solving the problems of training qualified specialists, organizing training based on combining training with work in production,

familiarizing specialists with new equipment and technological achievements in accordance with production requirements.

Педагогик технологияларидан ўқув машғулотида мақсадли фойдаланиш, бунда илғор тажрибаларни татбиқ қилиш, ҳар бир фан бўйича бу соҳада аниқ режаларни тузиш ва амалга ошириш, дарслик, ўқув қўлланмаларининг янги авлодини яратиш, улар билан талабаларни таъминлаш каби вазифалар бугунги кунда долзарбдир.

Педагогик технология, ўқув машғулоти жараёнларини самарали ташкил этиш, ўз навбатида бу жараён мазмуни, шакл, усул, технология ва воситаларини ишлаб чиқиш ҳамда такомиллаштириш тизимидир. Ўқув материалларини танлаш, уларни талабаларнинг салоҳиятига, ўзлаштириш хусусиятларига мослаб шакл ва ҳажмини ўзгартириш ҳам унга дахлдор. Мазкур технологиянинг асосий моҳияти талабаларни қизиқтириб ўқитиш ва билим, кўникма, малакаларни тўлиқ эгаллашга эришиш бўлиб, унинг асосида ўқув машғулотини ташкил этиш ва ўтказишда, талабанинг ҳаётий тажрибаси, аввал эгалланган билимлари ва қизиқишлари асосида билим беришни кўзда тутлади.

Педагогик технология, ўз навбатида ўқув машғулотлари мазмуни, метод ва воситаларини ишлаб чиқиш ҳамда такомиллаштириш тизимидир. Бу технология лойиҳалаштирилган аниқ мақсадга қаратилган ўқув машғулоти жараёнини ифода этади. Педагогик технология ўқув-тарбия жараёни учун лойиҳаланади ва белгиланган мақсадни ечишга қаратилади.

Аммо, таҳлил ва кузатувлардан, таълим муассасалари айрим педагогларидан ўз педагогик маҳоратларини ошира боришнинг аҳамиятини етарли даражада ҳис қилмаслиги, ўқув машғулоти жараёнининг илмийлигига, замон талабларига мослигига, турмуш ва амалиёт билан боғланишига юзаки қараши каби салбий ҳолатлар учрамоқда. Ўқув машғулотида кўпроқ эътибор янги билимларни баён этиш, уни мустаҳкамлаш ва натижасини ҳисобга олишга қаратилиши, билим беришда талабанинг аввалги билимлари, ҳаётий тажрибаси етарлича ҳисобга олинмаслиги, янги ўтиладиган мавзу бўйича, талабаларнинг билимини аниқлаш, мавзуга хос бўладиган дастлабки маълумотларни бериш етарлича амалга оширилмаслиги, талабалар бажарган ишини текшириш ҳолисона таъминланмаслиги, ўқитишнинг техник воситаларидан, электрон дарсликлар ва бошқа материаллардан самарасиз фойдаланиш, иш услубларини нотўғри танлаш, талаба шахсини ва гуруҳни ёмон билиш, бир хил машғулот ўтиш, ўқув материали мазмунининг ортиқча икки-чирлар билан йўқолиши, мавзудан чекиниш ҳолатлари, олинган назарий билимлардан амалиётда фойдала олмаслик каби муаммолар борлиги маълум бўлмоқда.

Шу билан бир қаторда, таълим муассасаларида касбий малаканинг ҳозирги замон талабларига тўла жавоб бераолмаслиги, ўзаро рақобатнинг йўқлиги, ўқув машғулоти ташкил этиш ва ўтказиш муаммоларига оид тадқиқотларни ривожлантириш, уларнинг натижаларини ўқув жараёнига қўллаш сустиги, битирувчилар мутахассислик муаммоларини мустақил еча олиш тажрибасига асосланган касбий малака ва кўникмаларга етарли даражада эга эмаслиги, бу фаолиятларни шакллантиришга оид ўқув машғулоти асосан таништирув характери эгаллиги, кўпинча битирувчилар ишлаб чиқаришни яхши билмаслиги ҳамда ўз касбий фаолиятини такомиллаштириш, замонавийлаштиришга астойдил қизиқишни намоён қилмаслиги каби камчиликлар ҳам кузатилмоқда. Юқорида қайд этилган салбий ҳолатлар, муаммо ва камчиликлар талабаларнинг билим даражаси ва савиясининг етарли бўлмаслигига, фан дастурларини ўзлаштиришдан орқада қолишларига сабаб бўлмоқда.

Шундай экан, мамлакатнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланиши учун малакали мутахассисларни тайёрлашда, ўқитишни ишлаб чиқаришдаги меҳнат билан қўшиб олиб бориш асосида ташкил этиш, ишлаб чиқариш талабига мос равишда мутахассисларни янги техника ва технологиянинг ютуқлари билан таништириш ишларини амалга ошириш лозим. Бунинг учун ўқув машғулоти жараёнини замонавий ташкил этиш, лойиҳалаш ва ўтказишга етарли эътибор бериш, жумладан, ўқув машғулотининг асосий турларига илмий жиҳатдан ёндашиш, унинг шакллари ва ҳажмини ўрганиш масалаларига педагоглар томонидан эътиборни ошириш, машғулоти тўғри ҳамда самарали режалаштиришда маълум бир тизимни яратиш, талабаларни кўпроқ муаммоли илмий-тадқиқот ишларига жалб қилиш, ўқув машғулоти самарадорлигини оширадиган бошқа тадбирларни ишлаб чиқиш ва уларни амалда жорий қилиш лозим. Ўқув машғулоти жараёнлардаги юқоридаги долзарб муаммоларнинг ижобий ҳал қилиниши кўп жиҳатдан, педагогларнинг касбий салоҳияти ва педагогик маҳоратига, савиясига, тайёргарлигига ва фидоийлигига, унинг ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш ишига бўлган муносабатига боғлиқдир.

Ўқув машғулоти ва унинг барча шакллари ташкил қилиш, асосан, ўқишнинг бошланғич босқичларида айрим қийинчиликлар билан боғлиқ. Айниқса, биринчи босқич талабалари ўқишнинг янги шаклига, янги талабларга кўникиши қийин кечади. Улар ўз мустақил фаолиятларини ўзлари мустақил ташкил қилишни деярли билишмайди. Маълумотларни қайси манбадан, қандай қилиб топиш, уларни таҳлил қилиш, асосийларни ажратиб олиш ва тартибга солиш, ўз фикрини аниқ ва ёрқин ифодалаш, ўз вақтини тўғри тақсимлаш, тўғри баҳолаш улар учун муаммо бўлади. Шунинг учун

ҳам ҳар бир педагог аввало талабада ўз қобилияти ва ақлий имкониятларига ишонч уйғотиши, сабр-тоқат билан босқичма-босқич билим олишни тўғри ташкил қилишга ўргатиб бориш лозим бўлади. Ўқув машғулоти жараёнида юзага келувчи юқоридаги муаммоларни олдиндан кўра билиш ва ҳал этиш муҳим. Бунда, талабаларнинг ўқув машғулоти мақсадларини ўрганишда эришган ютуқларини аниқлаш ва баҳолаш, машғулотнинг паст натижалари сабабларини аниқлаш, уларни бартараф этиш йўллари излаш керак.

Ҳозир амалдаги ўқув машғулотларини ташкил этишнинг анъанавий тизими талабаларнинг фикрлаш қобилиятини етарли даражада ривожлантиришда, уларнинг билимга бўлган эҳтиёжларини, фанга бўлган қизиқишларини оширишда ожизлик қилмоқда. Шунинг учун ҳам ҳар бир ўқув машғулоти ўз вақтида тегишли дидактик мақсад ва мезонларга жавоб бергани ҳолда амалиётда муваффақиятли қўлланилишини қайд этиш зарур. Шу билан бир қаторда, анъанавий таълим технологияларига асосланган маъруза, семинар, синов каби ўқув машғулотларининг таълим жараёнида тутган ўрни ва қимматини камайтирмаган ҳолда, уларни ҳозирги замон талаблари асосида такомиллаштириш йўллари устида қайғуриш зарур.

Республикамизнинг таниқли олимлари илмий асосланган, минтақамизнинг ижтимоий-педагогик шароитига мослашган педагогик технологияларни яратиш ва уларни ўқув машғулотлари амалиётида қўллашга интилоқдалар. Аммо, бу борада ўз ечимини кутаётган айрим муаммолар мавжуд, яъни улар;

- ривожланган мамлакатлар қаторидан ўрин олиш учун таълим тизимини жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш мақсадида замонавий педагогик технологиялардан фойдаланиш зарурлиги;

- фан-техника тараққиётининг ўта ривожланганлиги натижа-сида ахборотлар тизими ҳажмининг тобора кўпайиб бораётганлиги;

- замонавий техника ва технологияларни таълимга татбиқ этиш, ўқув машғулотлари жараёнини компьютерлаштириш, мазкур жараёнда ахборот технологияси ва техник воситалардан фойдаланиш кераклиги;

- талаба ва педагог фаолиятини тўғри йўлга қўйиш, педагог машғулоти мақсади ва мазмунини пухта билиши, усуллари, методлари ва воситаларини яхши эгаллаган бўлиши, талабанинг қизиқиш ва интилувчанлигини тўғри йўлга йўналтира олиши лозимлиги;

- педагог ўқув машғулоти жараёнини юқори даражада, самарали ташкил этиш учун мақсад ва вазифаларни аниқ белгилаши, натижасини олдиндан қайд этиши, фанларни тўлиқ ўзлаштиришга эришиш учун зарурий воситалар, шарт-шароитларни тайёрлашга эришиши кераклиги;

- ўқув машғулотли жараёни учун зарур моддий-техник базанинг яратилган бўлишлиги;

- машғулот натижаларини ҳолисона баҳолаш, талабаларнинг билим ва малакаларини эгаллаш жараёнини назорат қилиш ва баҳолашни автоматлаштиришга эришиш кабилар.

Ушбу муаммоларнинг илмий-назарий асослари, ҳар бир педагогик технологиянинг ўзига хос жиҳатлари ишлаб чиқилиб, етарли даражада республика ва хориж тажрибаларини ўрганиш лозим.

Илғор педагогик технологияларни ўқув машғулотлари жараёнига жорий этиш кўламини кенгайтириш, бу йўналишда хориж тажрибаларни татбиқ этиш, ҳар бир фан бўйича бу соҳада аниқ режаларни тузиш ва амалга ошириш, дарслик, ўқув қўлланмалари, дастурлар ва маъруза матнларини электрон дискетларга кўчириш, улар билан ҳар бир талабани таъминлашга эришиш, илмий ва илмий-методик ишларда, шунингдек, ўқув машғулотлари жараёнида педагогик технологияларининг кенг жорий этилишига эришиш, мазкур жараёни зарурий ахборот воситалари билан етарли даражада таъминлаш каби вазифалар муҳим ҳисобланади.

Юқорида санаб ўтилган хусусиятлар педагогик технологияларни моҳиятини тушунишга ва уни тўғри баҳолаган ҳолда таълим амалиётига жорий этиш заруратини англаб етишга асос бўлади. Юқоридаги таҳлиллар ҳозирги даврда олий таълим муассасаларида ўқув машғулотларини давр талаблари асосида ташкил этиш ва ўтказиш асосий вазифалардан эканлигини кўрсатади ҳамда танланган мавзунинг долзарблигини аниқлайди.

Адабиётлар:

1. Б.Ҳ.Рахимов – проф.; А.Мавлянов – ф.м.ф.н.; С.Р.Абдалова – п.ф.н.; А.Э.Эрназаров. Ўқув машғулотларини замонавий ташкил этиш ва ўтказиш технологиялари (Ўқув-услубий қўлланма).
2. Эрназаров А. Э. (2024). ОТМлар ўқув машғулотларида замонавий педагогик технологиялар. *Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 361-366.
3. Ernazarov A. (2024). Form and content of organizing independent education in training lessons. *European journal of innovation in nonformal education*, 4(2), 174-179.
4. Ernazarov A. E. (2024). Modern pedagogic technologies in training sessions of HEIs. *Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation (2993-2777)*, 2(2), 11-14.
5. Эрназаров А. Э. (2024). Ўқув машғулотларини замонавий ташкил қилишда таълим мақсадларини аниқлаштиришнинг аҳамияти. *ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 344-350.
6. Эрназаров А. Э. (2024). Ўқув машғулотларида мустақил таълимни ташкил этиш шакли ва мазмуни. *Miasto Przeszłości*, 45, 658-662.
7. Ergashevich, E. A. (2024). OTMlarda o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishda talabalar fikrlashini rivojlantirish va zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalanish. *journal of education, ethics and value*, 3(1), 292-297.
8. Ergashevich, E. A. (2024). Pedagoging educational activities preparing classes and education activities. *journal of theory, mathematics and physics*, 3(1), 93-100.
9. Мавлянов, А. А. С. (2016). Эрназаров А. “Илғор педагогик технология бўйича ўқув машғулотли лойиҳалаш”. *Замонавий таълим*, (2).